

Universiteit van Pretoria

PERSONEELBESTUUR: 'n JANUS - PERSPEKTIEF

Prof L.P. VERMEULEN

PERSONEELBESTUUR: 'n JANUS - PERSPEKTIEF

PROF L.P. VERMEULEN

Intreerede gelewer op 26 Maart 1987 by die aanvaarding van die Professoraat en Hoofskap van die Departement Personeelbestuur, Fakulteit Ekonomiese en Staatswetenskappe, aan die Universiteit van Pretoria.

**CURRICULUM VITAE VAN PROF L P VERMEULEN BY GELEENTHEID
VAN SY INTREEREDE AS PROFESSOR IN EN HOOF VAN DIE
DEPARTEMENT PERSONEELBESTUUR, FAKULTEIT EKONOMIESE
EN STAATSWETENSKAPPE
26 Maart 1987**

Leopold Petrus Vermeulen is in 1945 te Montagu gebore en hy ontvang sy skoolopleiding te Carnarvon en Middelburg, Kaap. Albei sy ouers is nog in lewe en het reeds hoë ouderdomme bereik. Dit is dan ook vir ons 'n besondere voorreg om albei van hulle in ons midde te verwelkom en hulle van harte geluk te wens met hierdie mylpaal in hulle seun se lewe.

Na militêre diensplig en twee jaar diens in die Buro vir Statistiek, skryf professor Vermeulen gedurende 1966 in as student aan die Universiteit van Pretoria. Tydens 'n verloop van 12 jaar daaropvolgend behaal hy die volgende kwalifikasies:

BA (met lof) in 1968; BA(Hons) in Sielkunde (met lof) in 1970; MA in Sielkunde (met lof) in 1973 en in 1978 behaal hy sy DPhil-graad. Op grond van sy akademiese prestasies verwerf hy die Universiteit van Pretoria se merietebeurs vir nagraadse studie en word verskeie navorsingstoekennings deur die Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing en die Navorsingskomitee van die Universiteit aan hom gedoen.

Op 1 April 1970 word hy aangestel as tydelik-voltydse junior dosent in die departement Sielkunde van die Universiteit van Pretoria. In Januarie 1971 word hy bevorder tot permanent-voltydse lektor; in 1979 tot senior lektor; in 1982 tot medeprofessor en later in dieselfde jaar tot volle professor in die onderafdeling Personeelbestuur. In die begin van 1986 is hy aangestel as die eerste hoof van die nuwe departement Personeelbestuur.

Professor Vermeulen se navorsing handel oor verskillende onderwerpe binne die terrein van die Bedryfs-, Personeel- en Organisasiesielkunde. Uit die aard van sy belangstelling in menslike gedrag in buitengewone omgewings het hy veral op hierdie gebied 'n bydrae tot sy vak gelewer. In dié verband het hy verskeie referate op nasionale kongresse voorgedra, wetenskaplike artikels gepubliseer en navorsingsprojekte op versoek van verskillende instansies onderneem.

Vanaf 1977 - 1984 was hy, in sy hoedanigheid as burgermagoffisier, 'n navorsingskonsultant vir die Hoof Staf Personeel van die Suid-Afrikaanse Weermag en neem hy deel aan sewe omvattende projekte benewens geleentheid om navorsing in die operasionele gebied van Suidwes-Afrika/Namibië te doen.

Professor Vermeulen was en is lid van verskeie wetenskaplike verenigings:

- 1970 - 1974 lid van die hoofbestuur van die Suid-Afrikaanse Vereniging van Onderwaterwetenskappe;
- volle lid van die Suid-Afrikaanse Sielkundevereniging;
- lid van die Instituut van Bedryfsielkunde en Universiteitsverteenvoorderiger by die Beroepsraad vir Sielkunde.

Hy is geregistreer as bedryfsielkundige en voorligtingsielkundige by die Beroepsraad vir Sielkunde en as personeelpraktisyn by die Suid-Afrikaanse Raad vir Personeelpraktyk.

Naas sy formele vakbetrokkenheid het hy ook gemeenskapsdiens aan studente en personeel van sy alma mater gelewer.

Hy ontvang erekleure van die Sentrale Studenteraad vir sy diens aan studentesport en is lid van die bestuur van die Universiteit van Pretoria se Personeelvereniging.

Dit is nou vir my aangenaam om professor Vermeulen te versoek om sy profesorsorale intrede te lewer oor die onderwerp: "Personeelbestuur: 'n Janus-perspektief".

Prof D M Joubert
REKTOR

PERSONEELBESTUUR: 'n JANUS - PERSPEKTIEF

My aanstelling as professor in en hoof van die Departement Personeelbestuur bring mee dat ek 'n intreedende moet lewer. Die tradisie wat die patroon van 'n akademiese intreedende bepaal, het tussen 1170 en 1200 beslag gekry aan die Universiteite van Bologna en Parys en ek onderwerp my aan die ongeveer agthonderd jaar oue tradisie met groot eerbied.

By die keuse van 'n onderwerp vir 'n geleentheid soos hierdie bestaan daar bepaalde riglyne wat my noop om my voordrag vanaand hier op 'n bepaalde wyse te ont-plooi en in te kleur. Volgens die basiese grondslag wat die Rektor neergelê het behoort my rede te handel oor:

- my dissipline en die ontplooiing daarvan;
- hoe my dissipline van nut kan wees;
- hoe ek my taak sien en wat ek my ten doel stel; en
- welke beleid my optrede rig.

Waar my aanstelling gekoppel is aan die instelling van die Departement Personeelbestuur in die Fakulteit Ekonomiese en Staatswetenskappe, wil ek die intreedende as 'n geleentheid benut om 'n grondige beskouing te maak van die aard en identiteit van Personeelbestuur.

In die konteks van wetenskapsbeoefening moet Personeelbestuur hom dus van drie dinge vergewis, naamlik:

- van homself,
- van sy taak om sowel die wetenskap as die gemeenskap te dien, en
- van sy verhouding met die ander vakwetenskappe.

Om hierdie opname sinvol deur te voer, vind ek dit allereers nodig om u bekend te stel aan die mitologiese figuur Janus wat ek as metafoor wil aanwend om die aard en identiteit van Personeelbestuur uit te klaar.

Uit die Romeinse mitologie blyk dit dat Janus 'n unieke goddelike figuur was wat in geen ander mitologie voorgekom het nie. Daar bestaan 'n redelike mate van onsekerheid oor die presiese benaming en die betekenis van die naam van hierdie mitiese figuur. Cicero (die Romeinse geskiedskrywer) het gepoog om die oorsprong van Janus se naam te vind in die werkwoord *ire* wat “om te gaan” beteken. Ander het voorkeur gegee aan die stam *div* (dividere) wat “verdeel” beteken en bespiegel dat sy aanvanklike naam Divanus was.

'n Besondere kenmerk van Janus was die verskynsel dat hy twee gesigte gehad het (Janus bifrons). Hierdie twee gesigte het dieselfde liggaam en kop gehad maar

elke gesig het in 'n ander rigting gekyk. Volgens die mite is Janus eers Chaos genoem gedurende die tydperk toe lug, vuur, water en aarde 'n vormlose massa was. Met die skeiding van die elemente het Janus die plek van Chaos ingeneem en het sy twee gesigte die verwarring van sy oorspronklike toestand verteenwoordig.

Robert Craves beskryf enkele van die kenmerke en mitologiese funksies van Janus soos volg:

“Janus was the god of beginnings... He was considered as the promotor of all initiative and in a general way, he was placed at the head of all human enterprises...” (1972, p200).

As sodanig was Janus die god wat gewaak het oor alle openbare (na buite) en persoonlike (na binne) ingange. Sy twee gesigte het hom in staat gestel om gelyktydig na binne en na buite te kyk. As die god van ingange was hy natuurlikergewys ook die god van vertrek (departure) en terugkeer (return).

Janus vertoon 'n aantal interessante karakteristieke wat ook op die studierigting Personeelbestuur van toepassing gemaak kan word. Ek wil u aandag vanaand op 'n aantal van die eienskappe vestig wat die dualistiese karakter van die studiegebied illustreer en die ambivalensie wat dit tot gevolg kan hê.

I. Onsekerheid oor die naam Personeelbestuur.

Dit is opvallend uit die literatuur, veral in die nuutste geskrifte en boeke, dat outeurs verskillende benamings gebruik om waarskynlik na dieselfde begrip te verwys. In die geval van die term *personeelbestuur* word die volgende as sinonieme daarvoor gebruik, te wete arbeidsbestuur, mannekragbestuur, mensekragbestuur, menslikehulpbronnebestuur en personeeladministrasie.

Dieselfde verwarring geld ook ten opsigte van ander terme wat in die vakgebied gebruik word. Ter illustrasie van terme wat algemeen gebesig word as sinonieme, maar waar daar tog soms wel verskille in betekenis voorkom, kan die volgende voorbeelde voorgehou word:

- personeel of arbeid
- mannekrag of mensekrag
- opleiding of ontwikkeling
- takseersentrum of bestuursevaluasiesentrum
- arbeidsverhoudinge of arbeidsbetrekkinge
- poswaardering of posevaluasie
- posontleding of werkontleding ensovoorts, ensovoorts.

Genoemde voorbeelde illustreer een van die frustrerendste aspekte van die studiegebied. Dit is verstommend om waar te neem hoe ons as kundiges

die personeelsterme op 'n absolute losse basis gebruik - so al asof die betekenis en begrip van terme nie belangrik is nie. As in ag geneem word dat dit juis ons as dosente is wat doeltreffende kommunikasie beklemtoon, kan die verwarrende gebruik van terminologie nie verskoon word nie. Indien die studierigting wat die personeelveld bedien werklik tot sy reg wil kom, is dit haas tyd dat pogings aangewend word om die verwarrende terme te identifiseer en verskillende terme te definieer. Die opleiding van studente en die professie kan slegs baat vind by gestandaardiseerde gebruik van personeelsterme deur dosente by universiteite en teknikons, personeelpraktisyne, bedryfsielkundiges en selfs lynbestuur - trouens deur enigiemand wat te doene het met die personeelveld.

Ten einde standaardisasie van personeelsterme in die hand te werk sal daar tydens die herkurrikulering van kursusinhoude in die Departement en self die Fakulteit ook aandag aan hierdie belangrike aspek geskenk moet word. Daar word tans in samewerking met die Departemente Sosiologie, Bedryfs- ekonomie, Bestuurswetenskappe en Publieke Administrasie aandag aan enkele van die terme gegee. Dit is 'n interdisiplinêre oefening wat ons ten volle ondersteun en in die toekoms wil uitbrei.

II. Onsekerheid oor die betekenis van die begrip *personeelbestuur*.

Net soos in die geval van die mitiese figuur Janus bestaan daar onder deskundiges nie eenstemmigheid oor die betekenis van die begrip *personeelbestuur* nie. Die begrip word op verskillende maniere gedefinieer. Ooreenkomstig 'n inhoudsanalise van ongeveer twintig definisies kan die volgende inhoude onderskei word wat met die begrip *personeelbestuur* in verband gebring kan word.

- Personeelbestuur is die verantwoordelikheid van bestuurders en toesighouers en is die taak of funksie van die personeelpraktisyn. Trouens, alle persone in bestuursposte moet oor hierdie kundigheid beskik.
- Personeelbestuur behels onder meer die ontwikkeling van personeelstelsels, die voorsiening van personeel, die opleiding en ontwikkeling van personeel, die vergoeding van personeel, arbeidsverhoudinge, en die aanslag en verbetering van werksverrigting.
- Personeelbestuur is daarop gemik om die *effektiewe benutting* van personeellede, die verbetering van hul *prestasie* en die verhoging van hul *produktiwiteit* moontlik te maak deur die integrasie van die werkers se individuele doelwitte met die doelwitte van die onderneming.

Samevattend blyk dit dat die begrip *personeelbestuur* soos volg omskryf kan word:

“Personeelbestuur is een van die verantwoordelikhede van bestuur en die voltydse

funksie van die personeelpraktisyn om ten opsigte van die menslike hulpbronne binne 'n bepaalde organisasie, 'n volledige netwerk van interafhanklike prosesse en stelsels te ontwikkel, toe te pas en te bestuur, met die oog op die bereiking van die organisasie en sy mense se oogmerke, met inagneming van die begrippe, beginsels en tegnieke van die gedragswetenskappe en die praktiese vereistes van die situasie" (Langenhoven, 1975, p7).

Die voorafgaande definisie mag die indruk skep dat daarin geslaag is om 'n sintese te bereik waarmee die betekenis van die begrip *personeelbestuur* nou uitgeklaar is. Dit is egter nie die geval nie. Inteendeel, die definisie vestig die aandag op die tweeledige aard daarvan, die twee gesigte van Janus wat ons nie kan ont-
kom nie.

Hierdie twee aangesigte van die begrip figureer in die volgende belangrike aspekte wat deurgaans in die opleiding van studente in die studiegebied verreken sal moet word.

1. *Personeelbestuur is die verantwoordelikheid van alle persone in 'n bestuurpos asook die voltydse funksie van die personeelpraktisyn.*

Hierdie aspek beklemtoon dat die departement nie slegs 'n verantwoordelikheid het ten opsigte van die opleiding van personeelkundiges wat in die personeelveld gaan staan nie, maar dat dit ook 'n bydrae kan maak in die voorbereiding van studente wat hulle vir die ander professies bekwaam. Ons ag die verantwoordelikheid belangrik en stel ons kundigheid beskikbaar aan al die ander studierigtings in die Fakulteit Ekonomiese en Staatswetenskappe.

2. *Personeelbestuur vereis 'n deeglike kennis van die eienskappe van menslike arbeid en die eienskappe van die onderneming.*

Die belangrikheid van die mens as lewegewende produksiefaktor wat 'n deurslaggewende invloed op die gebruik van alle ander hulpbronne het, sal uiteraard in die studierigting 'n besondere prominensie geniet. Hiermee saam sal die studente ook onderlê moet word in die organisasieleer ten einde te verseker dat hulle 'n duidelike geheelbeeld van die onderneming verkry wat die samestellende dele betref, asook hoe die dele mekaar onderling beïnvloed.

3. *Personeelbestuur vereis 'n volledige kennisname van bepaalde prosesse en stelsels.*

'n Proses verwys na 'n bepaalde verloop of vloei van gebeurtenisse in die rigting van een of ander doel of eindresultaat en behoort aan die student in terme van invoere, deurvoere en uitvoere voorgehou te word. Daarteenoor omsluit 'n stelsel die besondere aaneenskakeling van die eienskappe of komponente of funksies wat

'n effek op die uitvoering van die prosesse het.

Die netwerk van personeelprosesse en stelsels sal waarskynlik die beste geïntegreer word deur die benutting van die stelselbenadering om daardeur die doseerinhoude aan studente oor te dra.

4. *Personeelbestuur hou verband met die bereiking van organisasiedoelwitte en individuele doelwitte.*

Personeelbestuur is nie slegs die toepassing van tegnieke nie — dit verg ook 'n denkwysie of 'n filosofie waarin die onderneming en die mens se oogmerke figureer. Die student sal geskool moet word om op 'n direkte en/of indirekte wyse by te dra tot die bereiking van die doelwitte van die onderneming, maar die doelwitte sal so geformuleer moet word dat dit ook die werknemer se behoeftes en verwagtings in ag neem. Dit sal die kweek van 'n diagnostiese ingesteldheid by ons studente vereis waarvolgens hulle beide die mens en die situasie in berekening sal moet bring.

5. *Personeelbestuur vereis 'n wetenskaplike en tegnologiese aangesig.*

In dié verband skryf prof. H.P. Langenhoven (1975) dat aan die een kant die personeelkundige deeglik onderlê moet wees in die kennis, die beginsels en metodologie van die wetenskap, maar aan die ander kant moet hy ook oor die vaardigheid beskik wat nodig is om in die praktyk 'n sinvolle bydrae te lewer.

Hierdie siening dui volgens my oordeel op twee gesigspunte van Personeelbestuur wat direk verband hou met die akademiese *etos* van die universiteit en die eise wat deur die gemeenskap gestel word. As sodanig plaas dit ons midde in die praktyk - versus - akademiese-strydvraag — die publieke aansig versus die persoonlike aansig van Personeelbestuur.

In terme van die akademiese *etos* is die taak van die universiteit om onderrig in bepaalde dissiplines te verskaf en basiese navorsing te doen, die bevordering van wetenskaplike denke en die bevordering van wetenskaplike navorsing, dit wil sê wetenskaplike studie ter wille van die kennis wat dit genereer.

Deesdae kom daar dikwels besware uit die praktyk dat die produkte van universiteite nie aan die samelewing en ondernemings se verwagtinge voldoen nie. Een van Suid-Afrika se voorste bankiers het byvoorbeeld tydens die Kongres van die SA Vereniging vir die bevordering van die Opvoedkunde hom so oor hierdie saak uitgespreek:

“Die sakegemeenskap verwag van die student om van sy eerste werksdag af 'n unieke en kundige bydrae te lewer deurdat hy in staat is om die wetenskap waarin hy opgelei is, in die praktyk toe te pas” (Beeld, 1986).

Hierdie vereiste kan om verskeie redes nie sonder meer verontagsaam word nie. Die gemeenskap, waarvan die universiteit deel is en ook in 'n groot mate afhanklik is vir sy voortbestaan, plaas in die huidige tydsgewrig 'n hoë premie op die toepassing van kennis, en die waarde van 'n universiteit se kundigheid, navorsingsuitvoere en produkte (studente) word beoordeel in terme van die bydrae wat dit tot praktiese probleemoplossing lewer (Raubenheimer, 1980).

Hierdie bepaalde oriëntasie het regstreeks te make met die geweldige strewe na nut of utilisme wat oor die laaste drie dekades tot 'n kernwaarde van die Westerse denkpatroon verhef is. Die universiteit word vanuit hierdie waarde oordeel gesien as 'n produksiemiddel wat die investering in hom deur die gemeenskap moet goedmaak deur die lewering van bruikbare nutsprodukte (Venter, 1982). Universiteite, departemente en wetenskaplikes wat nie die toets van hierdie norm deurstaan nie se bestaansreg word bevraagteken. Die druk op ons Universiteit neem daarom al hoe meer toe om studente wat beroepsgekool is te lewer. Indien ons nie daarin slaag nie, sal die samelewing waarskynlik sy steun eerder aan alternatiewe inrigtings gee wat beroepsgerigte opleiding verskaf. In die woorde van 'n groot voorstaander van die volledige professionalisering van universiteitsopleiding in Suid-Afrika, lê 'n direkte dreigement opgesluit: "The cost of providing a university education ... is met by a society and it has every right to expect that, that great cost will result in even greater benefit to it. If the society does not benefit from its investment in a university, it should close the university, cut its losses and invest elsewhere" (Gardner, 1981, p4).

As ons uitgaan van die veronderstelling dat dit wel die taak van die universiteit is om in sekere rigtings studente vir die praktyk voor te berei, moet ons duidelikheid verkry oor die benadering wat in dië verband gevolg behoort te word.

In Suid-Afrika het Rädcliff reeds in 1956 aangetoon dat die kritiek van die sakewêreld dat studente se opleiding nie prakties genoeg is nie, eintlik onregverdig is. Die praktyk weet uit konkrete ervaring dat die tegniese vaardighede wat die beroep vandag vereis, oor tien jaar na graduering reeds verouderd is. Die standhoudende deel van die studente se opleiding bly dus die wetenskaplike elemente daarvan, te wete wetenskaplike denke en basiese kennis.

Reynders wys ook op die mistasting dat universiteite produkte behoort te lewer wat onmiddellik in staat moet wees om alles te doen wat die bedryfslewe van hulle verwag. Hy sê:

"Ons moet *waak* teen die neiging om te veel aandag te bestee aan tegnieke en te min aan beginsels, aan die hulpmiddele liever as die resultaat, aan die doelmatigheid van die dele as aan die van die geheel" (1967, p62).

Die aanvaarding van die oriëntasie beteken dat 'n fyn balans gehandhaaf sal moet

word tussen die onderrigdoel en die praktykskoling soos uiteengesit in die SANSO-verslag 108 waarin aangetoon word dat Suid-Afrika nie opleiding kan bekostig wat "... te prakties, te aktueel, en te veel op hierdie oomblik gerig is nie. Die doel moet eerder wees om studente te leer dink, om hulle wetenskaplike metodes en houdings by te bring, en om hulle te vorm dat hulle steeds nuwe kennis selfstandig sal kan bemagtig".

Hoe dit ook as sy, die Departement Personeelbestuur sal volgens die eise van die akademiese etos en die eise van die praktyk sy weg moet vind. Die implikasie van die keuse van die een aangesig bo die ander sal behoorlik verreken moet word.

- 'n Keuse ten gunste van die klem op die Personeelbestuur as sogenaamde wetenskapsfeer bring die gevaar mee dat die vakgebied sy praktiese- en toepassingsrelevansie kan verloor.
- 'n Keuse ten gunste van kennis en vaardighede benodig vir die personeelpraktyk loop weer die risiko dat Personeelbestuur toenemend 'n tegnologie van werksgedrag word, met weinig sprake van wetenskaplikheid.

Dit blyk dat 'n verantwoordbare keuse geleë is in die behoud van beide die kind en die badwater:

“Wie wil nou 'n 'vuil kind' (personeelbestuurpraktyk) hê, of water (Personeelbestuur as kennisliggaam) waarmee niks/niemand gewas kan word nie” (Pietersen, 1986, p3).

Die Departement Personeelbestuur aanvaar dus sy verantwoordelikheid vir die kweek van beide 'n diepgaande wetenskaplike begroning en die ontwikkeling van praktiese vaardighede by ons studente.

In terme van die opleidingsmissie van die Universiteit van Pretoria is die doelstelling van die departement dus om:

- ons studente te skool in die basiese wetenskaplike denke en werkswyse;
- hulle toe te rus met 'n afgeronde kennis van die aard, samestelling en funksionering van die wetenskap van die vakgebied waarin hulle hul bekwaam; en
- hulle toe te rus met die intellektuele vaardighede om die kennis en tegnologie wat vir hul beroepsbeoefening nodig is, toe te pas.

Meneer die Rektor indien die Departement die doelstellings wil bereik, is dit eger baie belangrik en dringend noodsaaklik dat die wetenskapsaard van Personeelbestuur onder die loep geneem word.

III. Die wetenskapsaard van Personeelbestuur.

Volgens prof. F.W. Marx (1969) is Personeelbestuur een van die jonger vertakkings van wetenskaplike bedryfsleiding en het dit volgens hom oor die laaste vyftig jaar gevestig geraak as 'n toegepaste wetenskap. Prof. J. Coetzee (1980) is andersins van mening dat Personeelbestuur as erkende wetenskaplike vak binne die organisatoriese konteks ongeveer ses en twintig jaar gelede sy beslag in Suid-Afrika gekry het. Hy voer aan dat Personeelbestuur 'n onbewese dissipline is wat tans nog groei tot 'n toestand van wasdom en beduidende trefkrag.

Hierteenoor is daar die siening dat Personeelbestuur nie 'n wetenskap in die volste akademiese sin is nie, aangesien dit nie oor 'n interne basis beskik nie en dat dit gebou is op die kennisbasis geskep deur ander dissiplines soos die Bedryfsielkunde, die Bedryfsosiologie, Bedryfsekonomie en Ekonomie.

In die verband sê Garry Whyte, Voorsitter van die SA Raad vir Personeelpraktyk dat Personeelbestuur 'n interdissiplinêre aktiwiteit is wat sy kundigheid verkry uit die sosiale wetenskappe. Volgens hom verwys Personeelbestuur na: "The application of social practices to the effective utilization of human resources in the work environment" (1978, p13).

Hierdie onduidelikheid rakende die wetenskapsbeskouing van Personeelbestuur verdiep dramaties as in aanmerking geneem word dat daar in geen handboek oor Personeelbestuur besin word of dit 'n wetenskap of self 'n toegepaste wetenskap is nie.

Hierdie onsekere toedrag van sake het my genoop om 'n grondige ontleding te maak van die historiese herkoms en ontwikkeling van die sogenaamde dissipline as voorspel tot 'n moontlike antwoord oor die wetenskapsaard van Personeelbestuur. Per slot van sake verskyn geen wetenskap eenklaps, asof uit die niet nie.

Uit 'n literatuurstudie wat in samewerking met van ons nagraadse studente onderneem is, blyk dit dat Personeelbestuur oorwegend steun op die teorieë en konseptuele bydraes wat deur ander vakwetenskappe gelewer is, veral die bydrae wat deur die Bedryfs- en Organisasiesielkunde gemaak is. Trouens, geen bewyse kan gevind word dat Personeelbestuur as 'n wetenskap in die ware sin van die woord beskou kan word nie. Hierdie standpunt word indirek onderskyf deur Nzimande. Sy siening is dat: "The difference between a personnel management course and an industrial psychology course today is often only in name" (1985, p21).

Genoemde verklaar waarskynlik ook waarom geen ander universiteit in Suid-Afrika 'n vak genaamd Personeelbestuur op voorgraadse vlak aanbied nie, alhoewel vyftien van die universiteite hier te lande direk of indirek bydra tot die opleiding van studente vir die personeelpraktyk. Al die ander universiteite bied oorwegend Bedryfsielkunde as hoofvak aan om die nodige gedragswetenskaplike kennis en opleiding in personeelkunde aan studente te voorsien. Die vraag kan tereg gestel word waarom ons getrou aan die Janusbeeld die eerste en enigste universiteit is wat hierdie benadering volg, asook waarom ons veertien jaar gelede die sogenaamde vak ingestel het as dit nie oor 'n bewese wetenskapsbasis beskik nie. Om die vraag te beantwoord sal ons allereers moet kennis neem van gebeure van 27 jaar gelede.

Op 3 Mei 1960 het die Fakulteitsraad van die eertydse Fakulteit Handel en Publieke Administrasie aanbeveel dat 'n nuwe studierigting te wete Bedryfsielkunde vir die B.Com.-, B.Com.(Hons.)-, M.Com.- en D.Com.-graadkursusse ingestel word.

Uit die notules van die Uitvoerende Komitee van die Senaat blyk dit dat die instelling van die studierigting in 1961, 1962 en 1965 skipbreuk gely het vanweë finansiële probleme. Wat opval, is dat daar reeds in die 1962-motivering vir die instelling van Bedryfsielkunde as studierigting melding gemaak is van Personeelbestuur. In dié verband skryf die destydse hoof van die Departement Bedryfseconomie, prof. H.J.J. Reynders, soos volg: "Aan die Universiteit van Pretoria word goed voorsiening gemaak vir die opleiding van algemene ekonomie, bedryfseconomie, rekenmeesters en bestuurders, maar daar ontbreek opleiding in die so belangrike rigting van personeelbestuur. Die voorgestelde studierigting (Bedryfsielkunde) sal in hierdie leemte voorsien en ongetwyfeld die belangstelling van die praktyk wek" (S 336/62).

Die instelling van die graad B.Com.(Bedryfsielkunde) het op 18 Junie 1970 'n werklikheid geword nadat die Raad van die Universiteit goedkeuring daarvoor verleen het, op voorwaarde dat die besluit slegs geïmplementeer kan word sodra die nodige ruimte beskikbaar is. Die ruimte het in 1972 beskikbaar geraak. Op 14 Augustus 1972 het 'n komitee van vier lede onder voorsitterskap van prof. Reynders, toe Dekaan van die Fakulteit, vergader om die implementering van die studierigting te bespreek. Hulle het aanbeveel dat die opleiding van studente in die rigting met ingang 1973 moes begin, onderworpe daaraan dat die studierigting wat as Bedryfsielkunde goedgekeur is na Personeelbestuur gewysig word en dat die graad as B.Com.(Personeelbestuur) bekend moes staan (S 1579/72).

As motivering vir die aanbeveling is die volgende voorgehou. Ek haal aan: "Met die oog daarop dat in die praktyk die benaming 'Personeelbestuur' duideliker tot die sakemanne spreek as 'Bedryfsielkunde' word aanbeveel dat die studierigting van Bedryfsielkunde na Personeelbestuur verander word" (S 1219/72).

Die wysiging van die studierigting het, sonder dat 'n verklaring daarvoor gevind kon word, ook gelei tot 'n wysiging van die vakbenaming wat ten regte of ten onregte tot vandag toe so bekend staan.

Op die oog af lyk dit of die Bedryfsielkunde se eersgeboortereg vir 'n pot lensiesop verruil is, ten einde aan die vermeende verwagtings van die praktyk te voldoen. As 'n mens 'n ontleding van die omstandighede van daardie tyd maak, blyk dit dat daar dalk ook ander gronde vir hierdie aanbeveling was wat waarskynlik meer water hou. Vergun my om kortliks hieroor te spekuleer en enkele van die moontlike redes uit te lig.

Eerstens was daar gedurende 1972 'n groot behoefte in die gemeenskap aan professioneelgekwalifiseerde personeelkundiges wat bestuur kon adviseer en bystaan met die voorkoming en oplossing van personeelprobleme. Hierdie behoefte is bevestig deur verskeie landswye ondersoekte deur prof. F.W. Marx (1969, 1974), die vorige hoof van die Departement Bedryfseconomie van ons Universiteit, asook deur prof. H.P. Langenhoven (1969, 1976) van die Departement Bedryfsielkunde van die Universiteit van die Oranje Vrystaat. Hiermee saam was Personeelbestuur vinnig besig om te ontwikkel in die rigting van 'n volwaardige beroep. Meeste groot organisasies het reeds teen die tyd oor volwaardige personeeldepartemente beskik en het die behoefte aan behoorlik opgeleide personeelkundiges onderskryf. Die Instituut vir Personeelbestuur van Suid-Afrika het ook die instelling van 'n graadkursus in Personeelbestuur aangemoedig. Die Instituut het self op die tyd stip 'n diploma in Personeelbestuur aangebied.

Hierdie omstandighede het waarskynlik die weg voorberei vir die aanbeveling dat die studierigting as Personeelbestuur bekend staan omdat die benaming 'n sterker praktiese en beroepsgerigte beeld geartikuleer het.

Tweedens is dit 'n bewese feit dat slegs 'n klein persentasie van die studente wat Bedryfsielkunde bestudeer, werklik met hulle studies voortgaan tot op die vlak waar hulle as Bedryfsielkundiges by die Beroepsraad vir Sielkunde registreer. Die professionalisering van die Bedryfsielkunde het uitgeloop op 'n akademiese onderrigmodel wat anders is as die van die bekende profesies soos vir medici, regsgeleerdes en ingenieurs. Die model vereis nie slegs 'n B-graad nie maar ook 'n Magistergraad in Bedryfsielkunde. Baie studente

termineer egter hulle studies na die verwerwing van die Baccalareusgraad en kan dus nie aanspraak maak op professionele status of voorgee dat hulle Bedryfsielkundiges is nie. Die oorgrootte meerderheid van hierdie persone beklee egter personeelposse in die praktyk en daarom word die benaming Personeelbestuur waarskynlik slegs op grond hiervan as toepasliker beskou.

Derdens het die Bedryfsielkunde self in die laat sestigerjare en vroeë sewentigerjare 'n wetenskapsbeeld vertoon wat deur Pietersen (1985) as 'n wanordelike teoretiese-konseptuele toestand beskryf is. Daar was 'n geweldige toename en verbreding in die vak inhoud en dit het as 'n versplinterde en ongeïntegreerde vakgebied voorgekom.

Hierdie toestand het verband gehou met 'n verandering in die paradigma van die Bedryfsielkunde. Veldman (1985) toon aan dat daar twee strominge in die Bedryfsielkunde was wat verskillende inhoude aan die grondbegrippe, te wete wetenskap, mens, arbeid en gedrag, geheg het. Die beduidende verskil wat die twee geskiedkundige strominge aan die grondbegrippe toegeken het, het die eenheidsbeeld van die tradisionele Bedryfsielkunde as wetenskap onder verdenking geplaas. Deur die Bedryfsielkunde met die benaming Personeelbestuur te vervang, is daar waarskynlik gepoog om 'n soort van kennissintese te verkry om die eenheidsbeeld te herstel.

Uit die "chaos" waarin die Bedryfsielkunde gedurende die tydperk verkeer het en die behoeftes van die praktyk, het die benaming Personeelbestuur ontstaan, 'n entiteit met twee aangesigte wat veranker is in die kennisliggaam van die Bedryfsielkunde en wat sy visie rig op die voorgraadse opleiding van studente as personeelpraktisyns aan die een kant en die nagraadse opleiding van studente as Bedryfsielkundiges aan die ander kant.

"A Janus-faced entity who, looking inward sees himself as a self-contained unique whole, looking outward as a dependent part" (Koestler, 1967, p56).

Met die voorafgaande terugblik in die verlede het ek gepoog om vir u 'n aangesig te skets van die omstandighede wat die instelling van die studierigting Personeelbestuur aan die Universiteit van Pretoria ten grondslag gelê het. Hiervolgens blyk dit dat Personeelbestuur se aanvanklike naam Bedryfsielkunde was. Voorts wil ek kortliks na die toekoms van die studierigting kyk en in besonder na die voortbestaan van die vakbenaming *Personeelbestuur*.

Die Janusbeeld van Personeelbestuur vestig die aandag op 'n enkele strydvraag, naamlik of die vak se benaming nie weer gewysig moet word na Bedryfsielkunde nie. Wat die voortbestaan al dan nie, van Personeelbestuur betref, skyn daar hoofsaaklik twee moontlikhede te wees.

Eerstens kan die status quo gehandhaaf word, dit wil sê die vakbenaming Personeelbestuur behou word en vir alle praktiese doeleindes as sinoniem met Bedryfsielkunde beskou word.

Ten die behoud van die vakbenaming Personeelbestuur vir die dissipline kan egter beswaar gemaak word en wel om die volgende redes:

- Personeelbestuur is multidisziplinêr van aard en steun sterk op ander dissiplines soos die Bedryfsielkunde, die Bedryfseconomie, die Bedryfsosiologie, die Regte, en ander wetenskappe.
- Personeelbestuur beskik nie oor eie navorsing- en teorievorming nie en kan hoogstens beskou word as 'n min of meer samehangende geheel van insigte ontleen uit die gedrags- en bestuurswetenskappe.
- By Personeelbestuur is daar geen voldoende afgebakende geheel van kennis en insig aanwesig nie, dit steun te swaar op ander wetenskappe en sy beskouingswyse is te algemeen.

Vakkollegas kan ook genoegsame bewyse monster om aan te toon dat Personeelbestuur in wese die aanleer van pragmatiese vaardighede impliseer, terwyl die Bedryfsielkunde wetenskaplike kennis beklemtoon. Dit kan daartoe lei dat gesê word dat ons onderrig te oppervlakkig is en slegs gerig is op die eerste betrekking van die afgestudeerde en ons met die benadering nie daarin slaag om wetenskaplike en kritiese denke by ons studente te kweek nie.

Verder kan aangevoer word dat die divergensie tussen die vakbenaming en die huidige vakinhoud die beroeps- en wetenskapsbeeld van ons studente kan vertroebel wat tot identiteitsprobleme en verwarring kan lei. 'n Ondersoek wat ons verlede jaar in die departement uitgevoer het waarby 54 derdejaar- en 54 nagraadse Personeelbestuurstudente betrek is, bevestig die voorkoms van 'n Janussindroom by ons studente.

Die *tweede* alternatief is om die benaming Personeelbestuur te wysig na die van Bedryfsielkunde soos oorspronklik deur die Raad van die Universiteit van Pretoria goedgekeur is.

So 'n stap sal verseker dat daar 'n groter kongurensie bestaan tussen die vakinhoud en die vakbenaming, asook die benamings wat deur ander universiteite voorgestaan word.

Dit sal verseker dat die Bedryfsielkunde sy regmatige plek as selfstandige toegepaste wetenskap aan die Universiteit van Pretoria verkry en deur navorsing en teorievorming as wetenskap verder ontwikkel word. Die Bedryfsielkunde sal saam met ander toepaslike vakke die breë algemene opleiding kan voorsien wat vereis

word vir die voorbereiding van toekomstige personeelpraktisyns, maar ook beskikbaar wees vir die opleiding van persone as bedryfsielkundiges ooreenkomstig die minimum vereistes wat deur die Beroepsraad vir Sielkunde neergelê is.

'n Terugkeer na die vakbenaming Bedryfsielkunde sal veral ook deur vakgenote verbonde aan ander universiteite, gedragswetenskaplike navorsingsinstansies en praktiserende kollegas verwelkom word omdat ons "vertrek" veertien jaar gelede vandag nog deur baie bevraagteken word.

Meneer die Rektor persoonlik verkies ek om 'n werkende oplossing vir die Janusdilemma te vind. Na 'n deeglike ondersoek en besinning oor die mitiese aard van Personeelbestuur, is dit my voorneme om aan die Fakulteitsraad aan te beveel dat Bedryfsielkunde as toegepaste wetenskap en dissipline sy regmatige plek in die Fakulteit Ekonomiese en Staatswetenskappe moet verkry. Dit sal die nodige erkenning bied aan my geëerde kollegas professore Daan Swiegers en Wynand Herholdt se arbeid sedert 1960 om die dissipline ooreenkomstig sy ware wetenskapsbeeld aan die Universiteit van Pretoria te vestig.

Om die 'ira' dit wil sê die "woede" of "gramskap" van moontlik andersdenkendes oor die aangeleentheid te ontkom; en om erkenning te gee aan die feit dat Personeelbestuur 'n meer beroepsgerigte beeld impliseer; en aangesien die studierigting verskillende vakke insluit wat elk 'n unieke bydrae lewer tot die voorbereiding van studente vir die personeelpraktyk, glo ek dat die benaming van die voorgraadse *studierigting*, te wete B.Com. (Personeelbestuur) behou moet word, *maar* dat die vak wat deur ons Departement vir die studierigting aangebied word as Bedryfsielkunde bekend moet staan. Hierdie benadering tot die studierigting en vak word tans ook deur etlike ander universiteite gevolg. Wat die nagraadse benaming van die studierigting betref, is dit geregverdig om dit te wysig na Bedryfsielkunde vir al drie die nagraadse studievlakke, aangesien die nagraadse onderligprogram primêr gerig is op die voorbereiding van studente wat as bedryfsielkundiges wil registreer of op die hoër vlak deur navorsing 'n bydrae tot die wetenskap wil lewer.

Ten slotte glo ek dat die wysiging van die vakbenaming voorgraads en die studierigting nagraads nie noodwendig vereis dat die Departement se naam ook onmiddellik verander moet word nie. Hieroor sal eers indringend besin moet word om die gevolg van so 'n stap uit te klaar.

Die departement en personeel verbind hulle hiermee tot die breë missie van die Universiteit van Pretoria en onderneem om die *wetenskap* deur opleiding en opvoeding, navorsing en gemeenskapsdiens by uitnemendheid te beoefen en te ontwikkel en om ons studente voor te berei om 'n verantwoordelike en betekenisvolle bydrae tot die samelewing te lewer.

Dames en here ek dank u vir u teenwoordigheid.

OPSOMMING

“PERSONEELBESTUUR : 'N JANUS-PERSPEKTIEF”

Die intreerede het betrekking op die ontleding van die identiteit en aard van Personeelbestuur as sogenaamde wetenskaplike dissipline. Die mitologiese figuur Janus is as metafoor aangewend om die eienskappe van die vak Personeelbestuur toe te lig. Hiervolgens blyk dit dat daar heelwat onsekerheid en verwarring oor die benaming en betekenis van die begrip *personeelbestuur* bestaan.

Daar is onder andere aangetoon dat Personeelbestuur twee aangesigte het wat deurgaans in die opleiding van studente in die vakgebied verreken moet word. Dit behels die kweek van beide 'n diepgaande *wetenskaplike* begronding en die ontwikkeling van praktiese *vaardighede* vir doeltreffende beroepsbeoefening.

Verder is die vak Personeelbestuur as toegepaste wetenskap geëvalueer. Daar is bevind dat Personeelbestuur *nie* 'n wetenskap in die volste akademiese sin is nie, aangesien dit multidissiplinêr van aard is en gebou is op die kennisbasis geskep deur ander dissiplines soos die Bedryfsielkunde en Bedryfseconomie. Om te verseker dat daar 'n groter kongurensie bestaan tussen die vakinhoud en die vakbenaming is voorgestel dat die vak Personeelbestuur gewysig word na Bedryfsielkunde soos oorspronklik deur die Raad van die Universiteit van Pretoria op 18 Junie 1970 goedgekeur is.

SUMMARY

“PERSONNEL MANAGEMENT : A JANUS PERSPECTIVE”

This inaugural lecture analyses the identity and nature of personnel management as a so-called scientific discipline. The mythological figure of Janus is used as a metaphor to describe the characteristics of personnel management. It would appear that there is much uncertainty and confusion about the concept of personnel management, its naming and the implication of the name.

Among other things this lecture shows that personnel management has two faces of which account must be given in the training of students in this discipline. There is both the imparting of a deep scientific grounding and the development of practical skills for effective professional practice.

Further this lecture evaluates the subject as an applied science. It finds that personnel management is not a science in the fullest academic sense, because it is multidisciplinary in nature and is built on the knowledge created by other disciplines such as industrial psychology and business economics. To ensure a greater congruence between the content of the subject and its naming it is proposed that the name personnel management be changed to industrial psychology. This was in fact originally approved by the Council of the University of Pretoria on 18 June 1970.

BIBLIOGRAFIE

- Coetzee, J. 1980. Die rol en plek van die personeelkonsultant met betrekking tot die aanwending van menslike hulpbronne in die 80's. *People and Profits*, Nov. pp19-21.
- Graves, R. 1972. *New Larousse Encyclopedia of Mythology*, London: Hamlyn.
- Gardner, J.B. 1981. *Some observations on the responsibility of the University to the professions*. Alice fort Hare: Univ. Press.
- Koestler, A. 1967. *The ghost in the machine*. London: Pacador Books.
- Langenhoven, H.P. 1969. *Opname van Personeelbestuur in Suid-Afrika*. Navorsingspublikasie nr. P/1, Departement Bedryfsielkunde, UOVS.
- Marx, F.W. 1969. *Aspects of Personnel Management*. Publikasie van die Universiteit van Pretoria. Nuwe Reeks, nr. 54.
- Marx, F.W. 1974. *Opleiding in Bedryfseconomie in die huidige tydvak*. Publikasie van die Universiteit van Pretoria. Nuwe Reeks, nr. 88.
- Nzimande, B. 1985. Some observations of the teaching of Industrial psychology in South Africa. *Newsletter of the Institute for Industrial Psychology*, pp21-25.
- Pietersen, H.J. 1985. *Bedryfsielkunde: 'n Paradigmatiese beskouing en sintese*. Ongepubliseerde D.Com., UOVS.
- Pietersen, H.J. 1986. *Opleiding in die Bedryfsielkunde: Implikasies van 'n ondersoek na sieninge en standpunte betreffende die vakgebied*. Ongepubliseerde referaat, Instituut vir Bedryfsielkunde.
- Rädel, F.E. 1956. *Teorie en Praktyk in die Bedryfseconomie as wetenskap*. Intreerede. Universiteit van Suid-Afrika.
- Raubenheimer, I. van W. 1980. *Uitdagings vir die Bedryfsielkunde as Wetenskaplike en praktisyne in die tagtigerjare*. Intreerede. Publikasiereeks van die Randse Afrikaanse Universiteit, A118.
- Reynders, H.J.J. 1967. *Die Taak van die Bedryfsleier*, Pretoria.
- SANSO, 1983: *Departement Nasionale Opvoeding – Verslag 108*. Pretoria: Staatsdrukker.
- Veldsman, T.H. 1984. *Die Bedryfsielkunde – 'n Vakfilosofiese beskouing*. Ongepubliseerde D.Com, RAU.
- Venter, J.J. 1982. Het filosofie en vakfilosofie enige betekenis in beroepsopleiding? *Koers*, 47(2), pp95-110.
- Whyte, G.S. 1978. Industrial psychology and personnel management do not mean the same thing. *People and Profits*, Junie, pp9-13.

PUBLIKASIES IN DIE REEKS VAN DIE UNIVERSITEIT

1. "Gids by die voorbereiding van wetenskaplike geskrifte" — Dr P C Coetzee
2. "Die Aard en Wese van Sielkundige Pedagogiek" — Prof B F Nel
3. "Die Toenemende belangrikheid van Afrika" — Adv E H Louw
4. "Op die Drumpel van die Atoomeeu" — Prof J H v d Merwe
5. "Livestock Philosophy" — Prof J C Bonsma
6. "The Interaction Between Environment and Heredity" — Prof J C Bonsma
7. "Verrigtinge van die eerste kongres van die Suid-Afrikaanse Genetiese Vereniging" — Julie 1985
8. "Aspekte van die Prysbeheersingspolitiek in Suid-Afrika na 1948" — Prof H J J Reynders
9. "Suiwelbereiding as Studieveld" — Prof S H Lombard
10. "Die toepassing van fisiologie by die bestryding van Insekte" — Prof J J Mathee
11. "The Problem of Methaemoglobinaemia in man with special reference to poisoning with nitrates and nitrites in infants and children" — Prof D G Steyn
12. "The Trace Elements of the Rocks of the Bushveld Igneous Complex", Part 1 — Dr C J Liebenberg
13. "The Trace Elements of the Rocks of the Bushveld Igneous Complex, Part II. The Different Rock Types" — Dr C J Liebenberg
14. "Protective action of Fluorine on Teeth" — Prof D G Steyn
15. "A Comparison between the Petrography of South African and some other Palaeozoic Coals" — Dr C P Snyman
16. "Kleinveekunde as vakrigting aan die Universiteit van Pretoria"— Prof D M Joubert
17. "Die Bestryding van Plantsiektes" — Prof P M le Roux
18. "Kernenergie in Suid-Afrika" — Prof A J A Roux
19. "Die soek na Kriteria" — Prof A P Grové
20. "Die Bantoetaalkunde as beskrywende Taalwetenskap" — Prof E B van Wyk
21. "Die Statistiese prosedure: teorie en praktyk" — Prof D J Stoker
22. "Die ontstaan, ontwikkeling en wese van Kaak-, Gesigs- en Mondchirurgie" — Prof P C Snijman
23. "Freedom — What for" — Prof D G Steyn
24. "Once more — Fluoridation" — Prof D G Steyn
25. "Die Ken- en Werkwêreld van die Biblioteekkunde" — Prof P C Coetzee
26. "Instrumente en Kriteria van die Ekonomiese Politiek n.a.v. Enkele Ondervindings van die Europese Ekonomiese Gemeenskap" — Prof J A Lombard
27. "The Trace Elements of the Rocks of the Alkali Complex at Spitskop, Sekukuniland, Eastern Transvaal" — Dr C J Liebenberg
28. "Die Inligtingsprobleem" — Prof C M Kruger
29. "Second Memorandum on the Artificial Fluoridation of Drinking Water Supplies" — Prof D G Steyn
30. "Konstituering in Teoretiese-Didaktiese Perspektief" — Prof F van der Stoep

31. "Die Akteur en sy Rol in sy Gemeenskap" — Prof Anna S Pohl
32. "The Urbanization of the Bantu Homelands of the Transvaal" — Dr D Page
33. "Die Ontwikkeling van Publieke Administrasie as Studievak en as Professie" — Prof J J N Cloete
34. "Duitse Letterkunde as Studievak aan die Universiteit" — Prof J A E Leue
35. "Analitiese Chemie" — Prof C J Liebenberg
36. "Die Aktualiteitsbeginsel in die Geologiese navorsing" — Prof D J L Visser
37. "Moses by die Brandende Braambos" — Prof A H van Zyl
38. "A Qualitative Study of the Nodulation Ability of Legume Species: List 1" — Prof N Grobbelaar, M C van Beyma en C M Todd
39. "Die Messias in die saligsprekinge" — Prof S P J J van Rensburg
40. "Samevattinge van Proefskrifte en Verhandeling 1963/1964
41. "Universiteit en Musiek" — Prof J P Malan
42. "Die studie van die Letterkunde in die Bantoeale" — Prof P S Groenewald
43. Samevattinge van Proefskrifte en Verhandeling 1964/1965
44. "Die Drama as Siening en Weergawe van die Lewe" — Prof G Cronjé
45. "Die Verboude Grond in Suid-Afrika" — Prof D G Haylett
46. "'n Suid-Afrikaanse Verplegingscredo" — Prof Charlotte Searle
47. Samevattinge van Proefskrifte en Verhandeling 1965/1966
48. "Op soek na Pedagogiese Kriteria" — Prof W A Landman
49. "Die Romeins-Hollandse Reg in Oënskou" — Prof D F Mostert
50. Samevattinge van Proefskrifte en Verhandeling 1966/1967
51. "Inorganic Fluoride as the cause, and in the prevention and treatment of disease" — Prof Douw G Steyn
52. "Honey as a food and in the prevention and treatment of disease" — Prof D G Steyn
53. "A check list of the vascular plants of the Kruger National Park" — Prof H P van der Schijff
54. "Aspects of Personnel Management" — Prof F W Marx
55. Samevatting van Proefskrifte en Verhandeling 1967/1968
56. "Sport in Perspektief" — Prof J J Botha
57. "Die Huidige Stand van die Gereformeerde Teologie in Nederland en ons Verantwoordelikheid" — Prof J A Heyns
58. "Onkruid en hul beheer met klem op chemiese beheer in Suid-Afrika" — Prof P C Nel
59. "Die Verhoudingstrukture van die Pedagogiese Situatie in Psigopedagogiese Perspektief" — Prof M C H Sonnekus
60. "Kristalhelder Water" — Prof F A van Duuren
61. "Arnold Theiler (1867–1936) — His life and Times" — Dr Gertrud Theiler
62. "Dr Hans Merensky — Mens en Voorbeeld" — Prof P R Skawran
63. "Geskiedenis as Universiteitsvak in Verhouding tot ander Vakgebiede" Prof F J du Toit Spies
64. "Die Magistergraadstudie in Geneeskundige Praktijk (M Prax Med) van die Universiteit van Pretoria" — Prof H P Botha

65. Samevatting van Proefskrifte/Verhandelinge 1968/1969
66. "Kunskritiek" — Prof F G E Nilant
67. "Anatomie — 'n Ontleding" — Prof D P Knobel
68. "Die Probleem van Vergelyking en Evaluering in die Pedagogiek" — Prof F J Potgieter
69. "Die Eenheid van die Wetenskappe" — Prof P S Dreyer
70. "Aspekte van die Sportfisiologie en die Sportwetenskap" — Dr G W vd Merwe
71. "Die rol van die Fisiologiese Wetenskap as deel van die Veterinêre Leerplan" — Prof W L Jenkins
72. "Die rol en toekoms van Weidingkunde in Suid-Afrikaanse Ekosisteme" — Prof J O Grunow
73. "Some Problems of Space and Time" — Mnr K A Schrecker
74. "Die Boek Prediker — 'n Smartkreet om die Gevalle Mens" — Prof J P Oberholzer
75. Titels van Proefskrifte en Verhandelinge ingedien gedurende 1969/1970; 1970/1971 en 1971/1972
76. "Die Akademiese Jeug is vir die Sielkunde meer as net 'n Akademiese Onderwerp" — Prof D J Swiegers
77. "'n Homiletiese Herwaardering van die Prediking vanuit die Gesigshoek van die Koninkryk — Prof J J de Klerk
78. "Analise en Klassifikasie in die Vakdidaktiek" — Prof C J van Dyk
79. "Bantoereg: 'n Vakwetenskaplike Terreinverkenning" — Prof J M T Labuschagne
80. Dosentekursus 1973 — Referate gelewer tydens die Dosentekursus 30 Jan — 9 Feb 1973
81. "Volkekunde en Ontwikkeling" — Prof R D Coertze
82. "Opleiding in Personeelbestuur in Suid-Afrika" — Prof F W Marx
83. "Bakensyfers vir Dierreproduksies" — Prof D R Osterhoff
84. "Die Ontwikkeling van die Geregtelike Geneeskunde" — Prof J Studer
85. "Die Liggaamlike Opvoedkunde: Geesteswetenskap?" — Prof J L Botha
86. Dosentekursus: 1974 — Referate gelewer tydens die Dosentekursus 4 — 7 Feb 1974
87. "Die opleiding van die mediese student in Huisartskunde aan die Universiteit van Pretoria" — Prof H P Botha
88. "Opleiding in bedryfseconomie in die huidige tydvak" — Prof F W Marx
89. "Swart arbeidsregtelike verhoudings, quo vadis?" — Prof S R van Jaarsveld
90. "The Clinical Psychologist: Training in South Africa". A report on a three-day invitation conference: 11–13 April 1973
91. "Studie van die Letterkunde in die Taalonderrig" — Prof L Peeters
92. "Gedagtes rondom 'n Kontemporêre Kerkgeskiedenis — met besondere verwysing na die Nederduits Gereformeerde Kerk" — Prof P B van der Watt
93. "Die funksionele anatomie van die herkouermaag-vorm is gekristalliseerde funksie" — Prof J M W le Roux
94. Dosentekursus 1975 — Referate gelewer tydens die Dosentekursus 27 Januarie — 6 Februarie 1975

95. "'n Nuwe benadering tot die bepaling van die koopsom in die geval van 'n oorname" — Prof G van N Viljoen
96. "Enkele aspekte in verband met die opleiding van veekundiges" — Prof G N Louw
97. "Die Soogdiernavorsingsinstituut 1966–1975"
98. "Prostetika: 'n doelgerigte benadering" — Prof P J Potgieter
99. "Inligtingsbestuur" — Prof C W I Pistorius
100. "Is die bewaring van ons erfenis ekonomies te regverdig?" — Dr Anton Rupert
101. "Kaak-, Gesigs- en Mondchirurgie — Verlede, Hede en Toekoms" — Prof J D Duvenhage
102. "Keel-, Neus- en Oorheelkunde — Hede en Toekoms" — Prof H Hammersma
103. Dosentesimposia 1975
104. "Die Taak van die Verpleegonderwys" — Prof W H Kotzé
105. "Quo Vadis, Waterboukunde?" — Prof J P Kriel
106. "Geregtelike Geneeskunde: Die Multidissiplinêre Benadering" — Prof J D Loubser
107. "Huishoudkunde — Waarheen?" — Prof E Boshoff
108. Dosentekursus 1976 — Referate gelewer tydens die Dosentekursus 29 Januarie – 4 Februarie 1976
109. Tweede H F Verwoerd-gedenklesing gehou deur die Eerste Minister Sy Edele B J Vorster
110. Titels van proefskrifte en verhandelings ingedien gedurende 1972/73; 1973/74 en 1974/75 en wetenskaplike publikasies van personeelle vir die twaalf maande eindigende op 15 November 1975
111. "Ortodonsie — 'n Oorsig en waardebeplanning" — Prof S T Zietsman
112. "Rede gelewer by die ingebruikneming van die Nuwe Kompleks vir die Tuberkulosenavorsingseenheid van die MNR" — Prof H W Snyman
113. "Die gebruik van Proefdiere in Biomediese Navorsing, met Spesiale Verwysing na Eksperimentele Chirurgie" — Prof D G Steyn
114. "Die Toekoms van die Mynboubedryf in Suid-Afrika" — Prof F O Leiding
115. "Van Krag tot Krag" — Dr Anton Rupert
116. "Carnot, Adieu!" — Prof J P Botha
117. "'n Departement van Hematologie — Mode of Noodsaak" — Prof K Stevens
118. "Farmaka en Farmakologie: Verlede, Hede en Toekoms" — Prof De K Sommers
119. Opleiding en Elektrotegniese Ingenieurswese — Deurbraak of Dwaling?" — Prof L van Biljon
120. "Die Röntgendiagnostiek voor 'n Nuwe Uitdaging — die Toegepaste Fisiologie" — Prof J M van Niekerk
121. "Die Algemene Sisteemteorie as Uitgangspunt by die Beplanning van 'n Basiese Biblioteek- en Inligtingkundige Opleidingsprogram" — Prof M C Boshoff
122. Dosentekursus: 1977
123. "Hulpverlening aan kinders met leerprobleme" — Prof P A van Niekerk
124. "Tuinboukunde Quo Vadis" — Prof L C Holtzhausen

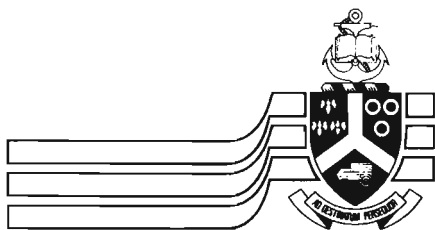

125. "Die plek en toekomstaak van 'n Departement Huisartskunde in 'n Fakulteit van Geneeskunde" — Prof A D P van den Berg
126. "Titels van proefskrifte en verhandelings ingedien gedurende 1975/76 en wetenskaplike publikasies van personeellede vir die twaalf maande eindigende op 15 November 1976
127. "Landbouvoorligting by die kruispad — Uitdagings vir Agrariese Voorligting as Universiteitsdepartement" — Prof G H Düvel
128. "Die ontplooiing van Rekenaarwetenskap as 'n funksie van evolusie op Rekenaargebied" — Prof R J van den Heever
129. "Die rol van navorsing in die opleiding en ontwikkeling van die akademiese chirurg" — Prof C J Miény
130. "Sport and Somatology in Ischaemic Heart Disease" — Prof P J Smit
131. Dosentekursus 1978
132. "'n Beter Toekoms" — Dr Anton Rupert
133. Toespraak gelewer by geleentheid van die Lentepromosieplegtigheid van die Universiteit van Pretoria op 8 September 1978 — Mnr J A Stegman, Besturende Direkteur van Sasol
134. Geologie in 'n toekoms van Beperkte Hulpbronne" — Prof G von Gruenewaldt
135. Titels van proefskrifte en verhandelings ingedien gedurende 1976/77 en wetenskaplike publikasies van personeellede vir die twaalf maande eindigend op 15 November 1977
136. "Die Kind met Spesifieke Leergestremdhede" — Proff P A van Niekerk en M C H Sonnekus
137. "Sensore en Tensore" — Prof N Maree
138. "Die Godsdienwetenskappe en die Teologie" — Prof P J van der Merwe
139. "Dierefisiologiese navorsing aan die Universiteit van Pretoria (1928–1978) — Prof J F W Grosskopf
140. Titels van proefskrifte en verhandelings ingedien gedurende 1977/78 en wetenskaplike publikasies van personeellede vir die twaalf maande eindigende op 15 November 1978
141. "Behoeftebepaling en doelformulering in die Opvoeding, Onderwys en Opleiding" — Prof E J Potgieter
142. "Klein sake is 'Grootsake'" — Dr Anton Rupert
143. "Die Pad Vorentoe" — Prof W E G Louw
144. Referate gelewer tydens die jubileumjaarviering — Prof P S Dreyer
145. "Die gebruikmaking van Kies-en-keur in invulvraestelle" — lesing gelewer tydens 'n kursus vir dosente op 19 en 20 April 1979 en 22 en 23 Oktober 1979
146. "Survey of Disease Patterns in Transkei and the Ciskei" — E Rose, W G Daynes en P J Kloppers
147. Die Ortopedagogiek as Praktykgerigte Pedagogieperspektief" — Prof P A van Niekerk
148. "Die rol van Kernkrag gesien teen die agtergrond van die energietekort in die wêreld" — Dr A J A Roux
149. "Exchange lists for elected Protein Diets" — Mev J M Crous

150. "Die Universiteit van Pretoria se bydrae tot die Dierefisiologiese Vakliteratuur (1930–1980)" — J F W Grosskopf, J D Skinner en S Christa Daffue
151. "Professors' Dilemma. Problems, Polemics and Politics in University Departments of English" — Prof P J H Titlestad
152. "Ortopedie, Die Ortopeed en die mens" — Prof R P Gräbe
153. "Die rol van Fisika in die moderne gemeenskap" — Prof E K H Friedland
154. "Interne Geneeskunde: Wetenskap en Kuns" — Prof G P Human
155. "Die opleiding van Chemiese Ingenieurs in Suid-Afrika" — Prof U Grimsehl
156. "Doelwitte vir Musiekopleiding" — Prof S Paxinos
157. "Die stand van die Beeldende Kuns in Suid-Afrika" — Prof N O Roos
158. "Op die spoor van die Onsigbare Lig" — Prof S F Prinsloo
159. "Beroepsoriënteringspedagogiek gereël deur die Fakulteit Opvoedkunde van die Universiteit van Pretoria as deel van die Halfeeufesviering 12 tot 14 Augustus 1980 — Onder redaksie van Prof C J Joubert
160. "Die selfbeeld van die Sosiologie en Sosioloë" — Prof J S Oosthuizen
161. "Onderwysopleiding — 'n Didakties-Pedagogiese en Vakdidaktiese beskouing" — Prof W J Louw
162. "Die teenwoordigheid van Christus in die Erediens" — Prof A C Barnard
163. "Die Stand en taak van Geesteswetenskaplike Navorsing in die RSA" — Prof J G Garbers
164. "Die betekenis van die Regsfilosofie vir Regsnavorsing en Regspleging" — Prof J V van der Westhuizen
165. Titels van proefskrifte en verhandelings ingedien gedurende 1978–1979 en wetenskaplike publikasies van personeellede vir die 12 maande eindigende op 15 November 1979
166. "Die verskynsel van Spesialisering by insekte en entomoloë" — Prof F Holm
167. "Fiftieth Anniversary Lectures": University of Pretoria — August — September 1980 — George D Yonge
168. "Kindergeneeskunde in die jaar 2000" — Prof R E Cronje
169. "Praktiese Regsopleiding in die Akademie" — Prof C F Eckard
170. "Proceedings of the Symposium on Controversies in Surgery" — Edited by Prof C J Miney
171. "The Psychic Life of the Child with Specific Learning disabilities" — Prof M C H Sonnekus
172. "B F Nel Herdenkingsrede — Universiteit van Pretoria" 12 Augustus 1981 — Prof E A van Trotzenburg
173. "Statistiek en die statistikus in diens van die gemeenskap" — Prof H S Schoeman
174. "Menslike Anatomie — basiese geneeskundige vak" — Prof I J M van Niekerk
175. "Môre se uitdaging vir die Suid-Afrikaanse Mynboubedryf" — Prof A N Brown
176. Titels van proefskrifte en verhandelings ingedien gedurende 1979/80 en wetenskaplike publikasies van personeellede vir die 12 maande eindigende op 15/11/1980

177. "Leiding aan Magister en Doktorale studente" — Prof W A Landman
178. "Steekproefneming in die Praktyk" — Prof D G Stoker
179. "Bestuur — Wetenskap of Kultuur?" — Dr A Rupert
180. "Uitdagings wat nuwere tendense aan die Universiteitsbiblioteekwese stel" — Die departement Biblioteek- en Inligtingkunde en die Biblioteekdiens van die Universiteit van Pretoria
181. "Liggaamsbeweging en die Mens in Wording" — "Physical movement and the Becoming of Man" — Onder redaksie van/edited by Prof J L Botha en/and Prof P J Smit
182. "Kriminologie 2000" — Prof D G Steyn
183. "A Horse! A Horse! My Kingdom for a Horse!" — Prof M M S Smuts
184. "Die bydrae van Mondpatologie tot die Geneeskunde" — Prof A J Ligthelm
185. "Lectures on Philosophical Hermeneutics" — Prof Dr Hans-Georg Gadamer
186. "Inhuldigingsrede van Vise-Kanselier en Rektor" — Prof D M Joubert
187. "Uitdagings vir 'n Ginekologie en Obstetrie Departement in die ruimte-eeu" — Prof J V van der Merwe
188. "Die uitdaging van Elektriese Ingenieurswese in Suid-Afrika" — Prof N Wessels
189. "Titels van proefskrifte en verhandelinge ingedien gedurende 1980/81 en wetenskaplike publikasies van personeellede vir die twaalf maande eindigende op 15 November 1981"
190. "Die belangrikheid van Periodonsie en Mondgeneeskunde in Tandheelkunde" — Prof J A Pretorius
191. "Strategieë vir die implementering van navorsingsbevindinge in die Geesteswetenskappe" — Dr J G Garbers
192. "Gesprekke oor die Wiskunde" — Onder redaksie van Prof P J Zietsman
193. "Gemeenskapsgesondheid: 'n Nuwe Naam en 'n Nuwe Benadering" — Prof A M Coetzee
194. "Vrees dat die Wonderboom sal ... (val)?" (J C Styen) — Prof Réna Pretorius
195. "Evaluering van die hedendaagse beroepsoriënteringsteorie en -praktik" — Prof C J Joubert
196. "Magskonsentrasie! Voor- en Nadele" — Dr A E Rupert
197. "Waarom Chemie?" — Prof A Wiechers
198. "Biblioteek- en Inligtingkunde: Quo Vadis?" — Prof J A Boon
199. "B.F. Nel-Gedenklesing" — Prof F van der Stoep
200. "Die opleiding van navorsers in die Geesteswetenskappe" — Dr J G Garbers
201. "'n Konteks vir die Argitektuur" — Onder redaksie van Prof D Holm
202. "Wiskunde in diens van die gemeenskap" — Prof J Swart
203. "Die moderne staatkunde in die Republiek van Suid-Afrika" — Prof F L Ackron
204. "Wetmatigheid en Meganiese Ingenieurswese" — Prof P C Haarhoff
205. "Gesoeek: Die nuwe Entrepreneur" — Dr R E Rupert
206. "Kernreaksies van 'n ander aard" — Prof L Visser
207. "Lifestyle and disease". Symposium of the Hans Snyckers Institute

208. "Verpleegkunde in perspektief: Graadopleiding aan die Universiteit van Pretoria" — Prof J G P van Niekerk
209. "Onderwysvernuwing: 'n Onvermybare Opgaaf" — Prof M J Bondesio
210. "Die Siviele Ingenieursdosent in diens van ... " — Prof A W Rohde
211. "Kontemporêre uitdagings aan Universiteite in die akademiese voorbereiding van openbare Administrateurs" — Prof P S Botes
212. "Historia Augusta. Knolskrywer(s) ... of knollesers ... of knolle vir lesers" — Prof J Scholotemeijer.
213. "Kennis — Graaf en Swaard" — Prof P A Fourie
214. "Die kreatiewe aanwending van Volksmusiek" — Prof C E Lamprecht.
215. "Die nouetiese beraad: Bybels of Bibliisities" — Prof T F J Dreyer.
216. "Ortodonsie: 'n Oorsig" — Prof J J G G de Mûelenaere.
217. "Inhuldigingsrede van Kanselier" — Sy Edele A L Schlebusch.
218. "Kaak-, Gesigs- en Mondchirurgie en Gesplete Gesigsdeformiteite in Perspektief" — Prof Kurt W Bütow.
219. "Ewewig: Stilte en Storm" — Prof J G Swart.
220. "Departement Geneeskunde — die verlede — die hede en die toekoms" — Prof P Bland-Van den Berg.
221. "Die Deurbreking van Isolasië tussen Wetenskapkulture" — Dr J G Garbers.
222. "Van die RGN-Onderwysondersoek tot witskrif en wetgewing — Navorsingsoorwegings" — Dr J G Garbers
223. "Diagnostiek en Röntgenologie — 'n uitdaging" — Prof J E Seeliger
224. "Geweld in die samelewing — Prof S I du Toit
225. "Kernkrag: 'n Vredesreis" — Prof M P Iturralde
226. "Veterinêre Volksgesondheid — vakgebied of beroepstaak? — Prof L W van den Heever
227. "Vakkurikulum: Kaak-, Gesig- en Mondchirurgie" — Prof K W Butow
228. "Gemeenskapsgesondheid: Gesondheidsrealiteite en die verantwoordelikhede van 'n Universiteit" — Prof E Glatthaar
229. "Bestuursopleiding in Perspektief" — Prof L M Brümmer
230. "Fisiologie — struktuur en funksie" — Prof J J Theron
231. "Opvoeding en Onderwys onder maatskaplike druk" — Prof J W M Pretorius.
232. "Wysbegeerte en die Universiteit" — Prof A P du Toit.
233. "Hoekstene" — Prof D Holm.
234. "Akademiese Gesindheid, die Dierkundige en die belangrikheid van Navorsing" — Prof J D Skinner
235. "Maatskaplikewerk - opleiding: Struktuur en Perspektief" — Prof E A K Hugo
236. "Dilektereg 1985 - 'n besinning oor teorie, praktyk en onderrig" — Prof T J Scott
237. "Die stand van mikologie in Suid-Afrika" — Prof A Eicker
238. "Uitdagings vir die SA historikus" — Prof I S Bergh.
239. "Ad Destinatum Persequor: 'n Toekomsvisie vir die Dept Skoolvoortligting" — Prof C D Jacobs.
240. "Veeartsenykundige Anatomie — 'n Historiese oorsig — Prof A J Bezuidenhout

UNIVERSITEIT VAN PRETORIA
NUWER REEKS NR 241 — 1987
ISBN 0 86979 429 9
Prys: R4,46

Hierdie publikasie en die publikasies wat hierin vermeld word, is verkrygbaar van:

VAN SCHAIK'S BOEKHANDEL (EDMS) BPK
BURNETTSTRAAT 1096
HATFIELD
0083

Produksie afdeling/Universiteit van Pretoria